

1956 De zwanenzang van School 1 in een foto

Rudi Jacoby

Om mijn familiegeschiedenis te onderzoeken en in te kleuren ben ik een regelmatig gebruiker van het Stadsarchief van Leuven geworden.

Mijn voorouders langs moeders kant woonden decennialang in de Tiensestraat en omgeving. In 1824 hadden ze een winkeltje in de Tiensestraat 20. Hoe langer ze in Leuven bleven, hoe hoger ze gingen wonen. De eerste foto in het familiealbum werd gemaakt in 1880. Daarna volgen de afbeeldingen mekaar steeds sneller op. Van geposeerde portretten tot snapshots; het hele gamma werd ingeplakt in albums of digitaal bewaard en gekoesterd. Door die familiekiekjes heb ik het gevoel hen een beetje te kennen. De interieurs en tuinen van hun woonhuizen vormden het decor voor vele opnames. Maar eenmaal buiten de voordeur ging de camera op zak. Tijdens vakanties en op momenten van ontspanning kwam het fototoestel terug tevoorschijn. Evidente locaties, zoals de straat waar ze woonden en de plek waar ze werkten bleven onderbelicht.

Precies van deze plaatsen, waar het openbare leven zich afspeelde, bezit het Stadsarchief een uitgebreide verzameling beeldmateriaal. Dankzij de collecties Rik Uytterhoeven en Eugène Sprengers kan je diep in het verleden duiken. De eigen collectie bevat actueler materiaal en wordt doorlopend aangevuld met foto's uit handgiften en bouw- en verbouwingsdossiers. In per straat geordende dozen vind je naast foto's ook postkaarten, gereproduceerde prenten en wat al niet meer. In die dozen moet je zoeken als je wilt weten waar je Leuvense familie haar klompen of schoenzolen versleten heeft. Ook ik zat onlangs in de leeszaal van het Stadsarchief, omringd door de sacrale stilte, die opzoekwerk faciliteert, en een stapel van die dozen.

Mijn plan was duidelijk, de praktijk anders. Niet de stilte of mijn doel, maar een fascinerende foto trok mijn aandacht (1); een geel post-itje op de achterkant. 'Gemeente-School nr 1? Tiensestr?', een zelfklever 'Copyright A.C.L. - Brussel' en een bijgeschreven nummer '165 864'.

De hoeveelheid materiaal is in het archief niet altijd gekoppeld aan een evenredige hoeveelheid heldere informatie. Aan de slag.

Eerst de foto rustig bekijken. Waarom heeft dit beeld me zo getroffen? Omwille van haar gelaagdheid? Haar picturale kwaliteit? Moeilijk te pellen en te peilen? Beroepsfotograaf? Vaste hand, heldere kijk, heerlijke compositie. Waar stond de fotograaf en wanneer?

Waar? Gelukkig geeft een iconisch ankerpunt houvast: het stadhuis. Het meest rechtse torentje lijkt gek ingeplant. Dat komt omdat de basis gedeeltelijk verstopt ligt achter de schouw van het gebouw dat het stadhuis half verbergt. Met Google Maps kan je als een drone de lucht in en herken je de hoogste gevel van dat gebouwencomplex: het College van Luik in de Muntstraat. Als je voor de poort van de voormalige tuin van het college staat, waar nu het Jozef Vounckplein ligt, bevindt die gevel zich links van jou. Je moet in deze smalle straat al echt omhoog kijken om de mooie barokke bovenbouw te ontdekken. Op de foto herkennen we rechts van dat gebouw het dak van het Tafelrond, met daarachter

het spitse torentje van de Sint-Pieterskerk. Helemaal links identificeer ik, na enige aarzeling, de Universiteitshal in de Naamsestraat. Ook hier speelt het gekke vogelperspectief mij even parten. Rechts van de boom tekent een torengedouw zich voor de horizon af. Ligt daar nu iets?

Misschien vinden we meer informatie op de voorgrond: de binnenkoer van een plaats waar achttien mannen gelijktijdig konden plassen. Die pissijnen wijzen in de richting van een jongensschool. Dit kan de speelplaats van School 1 geweest zijn. Die lag in de Tiensestraat. Bestaat het gebouw met de drie zichtbare bogen nog? De Google Maps levert alweer de oplossing. We herkennen de ramen van de achterbouw van wat nu restaurant Mykene is.

De witte gebouwtjes rechts grenzen aan de Muntstraat. De foto kijkt uit op waar nu het Jan Cobaertplein ligt. Als je vandaag vanop dezelfde plek een foto wilt maken, moet je in een appartement van het wooncomplex Zwembadsite gaan staan. Ik trek een lijn op een stadsplan; vanuit het standpunt van de fotograaf naar het gebouw rechts van de boom. Dat kan alleen de voormalige Sint-Pieterskliniek (2) zijn. Ik zoom in. Dit is het eerste torengedouw van de kliniek in opbouw.

Wanneer? Dat zoek ik later uit. Eerst wandel ik naar de Tiensestraat, beloon mezelf met een ijsje en wandel via de doorgang links van de Muntstraat naar het Jan Cobaertplein. Hier was School 1, de eerste Leuvense gemeenteschool, waar duizenden jongens leerden lezen en schrijven en gebruik maakten van achttien urinoirs in open lucht.

Om de foto te dateren kan ik gebruik maken van de expertise van een collega-vrijwilliger. Met een tiental mensen schonen we het OCMW-archief. We verwijderen metalen voorwerpen, plastics en andere schadelijke rommel uit documenten, verpakt in zuurvrije dozen. Tegelijkertijd controleren we de voorlopige registratie van die dozen. Als ik meer wil weten over de geschiedenis van Leuven is dit groepje een uitstekend beginpunt. Herman is onze specialist medische zaken. Hij bezorgt me een PowerPoint met de geschiedenis van de ziekenverzorging op de Hertogensite, inclusief een foto van de bouw van de eerste toren. Die 'gele olifant' werd in 1956 voltooid. Daarmee is de foto van School 1 meteen gedateerd. Later vind ik in de database BALaT van het KIK nog drie foto's uit 1956. Ook hier was een anonieme, vakkundige fotograaf aan het werk. De eerste foto toont het torengedateerd in wording (2).

De tweede (3) toont het gebouw van waaruit de binnenkoer van School 1 gefotografeerd werd. De huizen Tiensestraat 37 en 39 zijn goed herkenbaar. De derde (4) toont het gebouw met de drie bogen, waar nu restaurant Mykene gevestigd is. De vijf traveeën werden in het interieur geïntegreerd.

De voormalige kazerne de Winckeli werd in 1862 in gebruik genomen als School 1 en werd in 1956 en 1957, samen met kazerne de Bay, gesloopt voor de aanleg van het stedelijk zwembad. De foto van haar zwanenzang toont een man met een pet (1) die balkjes tot brandhout verzaagt. Op de poort van kazerne de Bay staat het geschreven: 'Brandhout te koop. Afbraak te koop.' (5) De poort van School 1 (6) doet nu dienst als ingang van het Sint-Donatuspark. Tussen 1862 en 1956 zien wandelaars in de Tiensestraat dit plaatje (7): de rechtervleugel van voormalige kazerne de Bay naast de linkervleugel van voormalige kazerne de Winckeli met zijn poort en daarnaast de ingang voor de kinderen. Dit was de straatgevel van School 1.

Wat gebeurde er achter die muren? Vooral van de 20ste eeuw werd weinig bewaard. Weet je meer? Laat het zeker weten via salsaarchief@gmail.com. Ik wil het vervolg met plezier herschrijven.

4

5

6

7

Voor de onderschriften van de foto's gebruik ik twee bronnen:

1. Ordre de Mission N° C2022: identificatie van de foto's voor een dienstopdracht van 21 september 1956, van het Centraal Iconografisch Archief van Nationale Kunst en Centraal Laboratorium der Belgische Musea (A.C.L.). In 1957 werd dit het KIK. (<https://www.kikirpa.be/nl/>)

De algemene beschrijving van Dienstopdracht Nr C2022 was: "Oud college Vanden Winckele (Universiteit), voor arme kinderen; gebouwd kort na 1569; herbouwd in 1750 door Paul de Grootd. (V. Even, p. 592) College in afbraak in 1956".

2. Beschrijving van de foto op BALaT (Belgian Art Links and Tools), de zoekmachine van de databases van het KIK. (<https://balat.kikirpa.be/>)

(1) School 1 1956

"Panoramisch uitzicht over het stadscentrum: links de Hallen, en rechts: het stadhuis, de Sint-Pieterskerk en het studentenhuus (reconstructie rond 1920 van het voormalige lokaal van het Tafelrond, gebouwd in 1480-87 door Mathieu de Layens en Jean de Mesmaker en afgebroken in 1817). Op de voorgrond: de binnenplaats van het huis, nr. 48 Muntstraat, 17e eeuw, verbouwd in het midden van de 18e eeuw (gezien vanaf de top van de hoofdvleugel)". (Dienstopdracht Nr C2022).

© SAL, collectie Rik Uytterhoeven

(2) Sint-Pietersziekenhuis 1956

"Ziekenhuis, Hospitaal Sint-Pieters, Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn van Leuven, 1222: oprichting kapel 1491-1510: nieuwe driebeukige gotische kerk 1519-1521: kloostergang en hoofdvleugel 1501-1700: hoeve en fraaie galerij 1735: infermerie 1766: vreemdelingenkwartier 1701-1800: woningen, bergplaatsen en wagenhuis 1840: gebouwencomplex rond het ereplein (door architect Van Arenberg) 1956: nieuwe hospitaal". (Beschrijving BALaT online).

© CC BY 4.0 KIK-IRPA Brussels (Belgium), cliché B165006

(3) School 1 1956

"Hoofdvleugel en ingang onder arcade (links), 1750-1751; verhoogd met een verdieping in de 19e eeuw (gezien vanaf de binnenplaats). Het linkerdeel van de hoofdvleugel lijkt te dateren van het einde van de 18e eeuw of het begin van de 19e eeuw". (Dienstopdracht Nr C2022).

© CC BY 4.0 KIK-IRPA Brussels (Belgium), cliché B165863

(4) Muntstraat 44 1956

"Binnenplaats van het huis, nr. 48 Muntstraat, 17e eeuw, sterk verbouwd in het midden van de 18e eeuw".

(Dienstopdracht Nr C2022).

© CC BY 4.0 KIK-IRPA Brussels (Belgium), cliché B165866

(5) Poort de Bay kazerne 1956

"Tweede toegangspoort, links van de hoofdvleugel, rond 1751, en een fragment van een muur van een vleugel van het oude college, afgebroken in de 19e eeuw voor de aanleg van een kazerne". (Dienstopdracht Nr C2022).

© CC BY 4.0 KIK-IRPA Brussels (Belgium), cliché B165861

(6) Poort School 1 1945

"Katholieke Universiteit Leuven, Voormalig Winckeliuscollege, datering, op deurstijl: 1751, Lodewijk XV stijl, wederopbouw als ingang van stadspark". (Beschrijving BALaT online).

© CC BY 4.0 KIK-IRPA Brussels (Belgium), cliché A091581

(7) Tiensestraat 1956

"Algemeen zicht: hoofdvleugel, 1750, door Paul de Grootd, verhoogd met een verdieping in de 19e eeuw. Toegangspoort, 1751 (jaartal op de sluitsteen), en kleine poort, rond 1751 (Lodewijk XV-stijl)". (Dienstopdracht Nr C2022).

© CC BY 4.0 KIK-IRPA Brussels (Belgium), cliché B165859